

กลวิธีการใช้ภาษาญี่ปุ่นในวรรณกรรม แสดงความไม่เห็นด้วยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย เปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยเป็นภาษาแม่กลุ่มละ 20 คน ใน 4 สถานการณ์ที่กำหนดให้สถานภาพของคู่สนทนา และความเป็นทางการของ สถานการณ์แตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามปลายเปิดในการเก็บข้อมูลและ วิเคราะห์การใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วย ผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย มีแนวโน้มการใช้รูปแบบอ้อมมากกว่าผู้พูดภาษาแม่ทั้งสองภาษาและใช้กลวิธีลดการ คุกคามหน้าของคู่สนทนาใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย นอกจากนี้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการพบว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่าง ชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีการกล่าวขอโทษและการแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากกว่า กลุ่มตัวอย่างชาวไทย

คำ

สำคัญ

กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วย, ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย, ระดับความเป็นทางการ

The Use of Disagreement Strategies in Japanese by Thai Learners of Japanese

Abstract

This paper investigates the use of disagreement strategies of 20 Thai learners of Japanese, 20 Japanese native speakers, and 20 Thai native speakers in four situations where the interlocutors had different status and where the formality of the situation was different. Questionnaires containing open-ended questions were designed to collect the data in order to analyze the disagreement speech acts and strategies. The results showed that the Thai learners of Japanese used indirect disagreement more than the Japanese and the Thai native speakers, while the Thai learners of Japanese used a face-threatening act reduction strategy similar to that of the Japanese native speakers rather than that of the Thai native speakers. Moreover, when the situation was formal, both groups, the Thai learners of Japanese and the Japanese native speakers, used apology and fake agreement strategies more frequently than the Thai native speakers.

Key words

disagreement strategies in Japanese, Thai learners of Japanese, degree of formality

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งที่คู่สนทนาพูดนั้นในหลายวัฒนธรรมอาจจะเป็นการพูดที่สร้างความลำบากใจให้กับผู้พูดเป็นอย่างมากเนื่องจากต้องคำนึงถึงสัมพันธภาพและความรู้สึกของคู่สนทนาเพื่อรักษาหน้าของคู่สนทนา เช่น ในวัฒนธรรมญี่ปุ่นและไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมคตินิยมหมู่ (Collectivism) ในวัฒนธรรมลักษณะนี้จะมองว่าการแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งนั้นเสี่ยงต่อการทะเลาะและกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาได้ง่ายและเป็นวัจนกรรมที่มีระดับการคุกคามหน้า (Face Threatening Act: FTA) ของคู่สนทนาสูง (Brown & Levinson, 1978) กลวิธีในการพูดเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยโดยไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนานั้นแต่ละวัฒนธรรมจะแตกต่างกันไป เช่น ในภาษาญี่ปุ่นนั้นมักจะใช้วิธีการพูดโดยอ้อมหรือหลีกเลี่ยงการพูดตรง (Naruse, 1996; 木山, 2005; 楊, 2009) โดยใช้เหตุผลหรือแสดงหลักฐานต่าง ๆ (亀田他, 1998) หรือการถามคู่สนทนา (堀田・吉本, 2012; 楊, 2009) ส่วนในภาษาไทยจะใช้วิธีการถามความเห็นของคู่สนทนา (Questioning) (Deepheunton, 1992) หรือการใช้คำเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวปฏิเสธตรง ๆ (Hedging Discourse Particles and Expressions) (Deepheunton, 1992; Naruse, 1996) ส่วนผู้เรียนภาษาที่ต้องใช้ภาษาต่างประเทศในการแสดงความคิดเห็นในเชิงไม่เห็นด้วยนั้น นอกเหนือจากที่ต้องระวังสัมพันธภาพระหว่างคู่สนทนาแล้ว ยังต้องระวังการใช้ภาษาที่เหมาะสมในการพูดกับคู่สนทนาที่ไม่ใช่คนในวัฒนธรรมเดียวกันด้วย ซึ่งกลวิธีการพูดเหล่านี้เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ยากสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น (木山, 2005)

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งหรือการแสดงความไม่เห็นด้วยในภาษาญี่ปุ่นนั้น ถ้าเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัจนกรรมอื่น ๆ เช่น วัจนกรรมการขอร้อง หรือ วัจนกรรมการปฏิเสธ จัดว่า

ยังมีปริมาณที่ไม่มาก (堀田・吉本, 2012) เช่น งานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาแสดงความไม่เห็นด้วยของผู้พูดภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่ (亀田他, 1998; 木山, 2005; Naruse, 1996) งานที่เปรียบเทียบระหว่างผู้พูดภาษาญี่ปุ่นกับภาษาจีน หรือภาษาเกาหลี (李, 2001; 李, 2003; 堀田・吉本, 2012; 楊, 2009) งานวิจัยที่เปรียบเทียบผู้พูดชาวไทยกับชาวญี่ปุ่น (วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์, 2549, 2555) และงานที่เปรียบเทียบระหว่างผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและผู้พูดภาษาแม่ชาวญี่ปุ่นและชาวไทย (ปีนังซ็อตติค, 2014, 2015) ส่วนงานที่ศึกษาเฉพาะผู้พูดภาษาไทยก็มีเช่นกัน เช่น งานของ Deepheunton (1992) อุมารณ สักมาน (2544) และ สุภาสินี โพธิวิทย์ (2547) ในบรรดางานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะศึกษาการใช้กลวิธีการแสดงความคิดเห็นด้วยจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ภาษาแม่ นั้น ๆ หรือมีการเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ แต่งานวิจัยที่ศึกษาผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีแค่งานของ ปีนังซ็อตติค (2014, 2015) นอกจากนี้ในงานวิจัยส่วนใหญ่มีการกำหนดปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ภาษาตามกรอบทฤษฎีของ Brown & Levinson (1978) 3 ปัจจัยคือ สถานภาพของคู่สนทนา (Relative power (P)), ระยะห่างระหว่างคู่สนทนา (Social distance (D)), ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนา (The Ranking of imposition (Rx)) แต่ งานที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่จะมีผลต่อการใช้ภาษาเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วย เช่น ความเป็นทางการ (Formality) ของสถานการณ์ที่มีผลต่อการใช้กลวิธีการแสดงความคิดเห็นด้วยนั้นไม่มีเพียงงานของ Naruse (1996) และ 李 (2003) แต่ยังไม่พบในงานที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

ฉะนั้นในงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาญี่ปุ่นในวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยหรือการแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยโดยเปรียบเทียบกับกลุ่ม

ตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย นอกจากนี้ยังวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงปัจจัยความเป็นทางการที่จะส่งผลต่อการใช้กลวิธีการใช้ภาษาญี่ปุ่นในวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างด้วย

2. คำถามวิจัย

- ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีกลวิธีที่ใช้ภาษาญี่ปุ่นในวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างไร
- ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีกลวิธีที่ใช้ภาษาญี่ปุ่นในวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยเหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยอย่างไร
- ปัจจัยด้านสถานภาพระหว่างคู่สนทนา น้ำหนักของสถานการณ์และความเป็นทางการของสถานการณ์ที่กำหนดส่งผลต่อการใช้กลวิธีที่ใช้ภาษาญี่ปุ่นในวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างอย่างไร

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 กลวิธีที่ใช้ภาษาเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วย

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งที่ผ่านมานั้น จะพยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่จะไม่ทำร้ายความรู้สึกและรักษาน้ำหน้าของคู่สนทนาในแต่ละวัฒนธรรมซึ่งเกณฑ์การวิเคราะห์กลวิธีการแสดงความเห็นด้วยหรือชื่อเรียกกลวิธีนั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละงานวิจัย ในงานที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้พูดภาษาแม่เป็นภาษาญี่ปุ่นพบว่า ชาวญี่ปุ่นมักจะใช้วิธีการพูดโดยอ้อมหรือหลีกเลี่ยงการพูดตรงโดยคำนึงถึงหน้าด้านลบเป็นหลัก (Naruse, 1996; 木山, 2005; 楊, 2009) โดยเลือกใช้โครงสร้างประโยคในการแสดงความไม่เห็นด้วยในรูปแบบที่คงที่และแน่นอนมากกว่าชาวเกาหลี (李, 2001) และใช้ความสุภาพด้านลบ (negative politeness) โดยการแสดงคำถามต่อคู่

สนทนา (堀田・吉本, 2012; 楊, 2009) นอกจากนี้ชาวญี่ปุ่นยังมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้รูปภาษาที่ยืนยันความคิดของตนเองและการกล่าวล่วงหน้าหรือหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำปฏิเสธข้อเสนอของคู่สนทนาและมักจะกล่าวคำแสดงความคิดเชิงบวกก่อน เช่น 「それはいいですけど」 แล้วจึงตามด้วยข้อเสนอของตัวเองและมักอ้างบุคคลอื่นมาเป็นเหตุผลในการปฏิเสธข้อเสนอในกรณีที่คู่สนทนามีสถานภาพสูงกว่า (วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์, 2555) ส่วนในงานของ Naruse (1996) แสดงให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นใช้กลวิธีที่ใช้ความสุภาพเชิงบวกมากที่สุด และมีกลวิธีย่อยที่คนญี่ปุ่นใช้มากคือ การแสดงความเห็นแบบอ้อม (hedging opinion) การพูดไม่จบประโยคหรือประโยคที่ทิ้งท้ายไว้แค่คำว่า “แต่” และการบอกเป็นนัย ๆ (give hints) ส่วนวันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์ (2555) ชี้ว่ากลวิธีย่อยที่ชาวญี่ปุ่นเลือกใช้มากที่สุดสามอันดับแรกคือ การให้เหตุผล การปฏิเสธ และการขอโทษ นอกจากนี้ในงานของ ピナソソティック (2014) ยังพบว่าชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มจะให้การแสดงเหตุผลเชิงปฏิเสธ (否定理由) ในส่วนต้น (切り出し) และเสนอทางเลือกอื่น (代替案) ในส่วนท้าย (終結部) ของการแสดงความเห็นด้วย นอกจากนี้ การแสดงความไม่เห็นด้วยยังแตกต่างกันไปตามสถานการณ์อีกด้วย เช่น ในงานของ 木山 (2005) ได้แสดงให้เห็นว่าในการสนทนาแบบเจอกันครั้งแรก ชาวญี่ปุ่นจะใช้ลักษณะการแสดงความเห็นด้วยแบบที่คำนึงถึงคู่สนทนา ใช้เนื้อหาแบบข้อเท็จจริงและใช้วิธีการแสดงการไม่เห็นด้วยแบบอ้อมมากกว่าการสนทนามาระหว่างเพื่อนสนิท อย่างไรก็ตามมีงานศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นก็ไม่ได้ใช้การแสดงความเห็นด้วยโดยอ้อมเสมอไป เช่น งานของ 亀田他 (1998) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชาวญี่ปุ่นใช้วิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างตรงไปตรงมาและแสดงการไม่เห็นด้วยโดยการใช้เหตุผลหรือแสดงหลักฐานต่าง ๆ และ 李 (2003) ก็พบว่าชาวญี่ปุ่นและเกาหลีจะคำนึงถึง

จุดประสงค์ที่ต้องการสื่อมากที่สุดโดยไม่คำนึงถึงการคุกคามหน้าของคู่สนทนาในสถานการณ์แบบเป็นกันเอง ส่วนในสถานการณ์ที่เป็นทางการนั้นชาวญี่ปุ่นจะแสดงความคิดเห็นในเชิงคัดค้านอย่างตรง ๆ ในขณะที่ชาวเกาหลีจะใช้กลวิธีอ้างอิงหลักฐานประกอบการแสดงความไม่เห็นด้วยของตน

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยของชาวไทยพบว่า ชาวไทยมีแนวโน้มเลือกใช้กลวิธีการให้เหตุผลมากที่สุดเช่นเดียวกับชาวญี่ปุ่น (สุภาสิณี โพธิวิทย์, 2547; วันวิสาข์ กุลภัทรนรินทร์, 2555; ピナソツティクン, 2014) นอกจากนี้ยังมีการถามความเห็นของคู่สนทนา (Questioning) (Deepheunton, 1992) การใช้คำเพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวปฏิเสธตรง ๆ (Hedging Discourse Particles and Expressions) หรือใช้วิธีการพูดอ้อมค้อมเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงต่อคู่สนทนา (Deepheunton, 1992; อุมารณ สักมาน 2544; สุภาสิณี โพธิวิทย์, 2547) ในขณะที่งานของ วันวิสาข์ กุลภัทรนรินทร์ (2555) ได้ผลการศึกษาที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ชาวไทยมักใช้รูปภาษาที่ยืนยันความคิดของตนเองอย่างหนักแน่น และมักใช้คำแสดงอาการลังเล เช่น การใช้คำว่า “อืม” “เออ” แล้วตามด้วยข้อเสนอของตัวเองโดยกล่าวถึงข้อเสียของข้อเสนอซึ่งเป็นการประเมิณเชิงลบต่อคู่สนทนาอย่างตรงไปตรงมามากกว่าเมื่อเทียบกับชาวญี่ปุ่น ส่วนกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในงานของピナソツティクン (2014) พบว่า ผู้เรียนมีแนวโน้มใช้กลวิธีการกล่าวตอบรับคู่สนทนา (相手の発話の受け入れ) มาก แต่ใช้การแสดงเหตุผลเชิงปฏิเสธ (否定理由) น้อยในส่วนต้น (切り出し) ของการแสดงความเห็นเชิงขัดแย้ง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย

3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วย

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยนั้น ในงานส่วนใหญ่มักจะใช้กรอบแนวคิดในการ

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีเพื่อแสดงความสุภาพของ Brown & Levinson (1978) ใน 3 ปัจจัยคือ สถานภาพของคู่สนทนา (Relative power (P)), ระยะห่างระหว่างคู่สนทนา (Social distance (D)), ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนา (The ranking of imposition (Rx)) ซึ่งปัจจัยสถานภาพของคู่สนทนา (P) และระยะห่างระหว่างคู่สนทนา (D) นั้นเป็นปัจจัยที่จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัจจัยทางสังคมเหล่านี้ไม่ควรถูกมองข้ามเนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีเพื่อแสดงความสุภาพ (Brown & Fraser, 1979; Blum-Kulka & House, 1989) ปัจจัยด้านสถานภาพของคู่สนทนาในงานที่ศึกษาการแสดงความไม่เห็นด้วยนั้น มักจะศึกษาในสถานการณ์ที่มีความแตกต่างด้านอายุ เพศ การศึกษา หรือสถานภาพทางสังคม เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า ความแตกต่างด้านอายุและตำแหน่งหน้าที่การงานนั้นมีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีแสดงความสุภาพ เช่น ในงานของ 亀田他 (1998) พบว่า กรณีที่คู่สนทนามีสถานภาพสูงกว่า นักเรียนชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีแสดงความสุภาพมากกว่ากรณีที่พูดกับเพื่อน และกลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีการเลือกใช้กลวิธีย่อยต่างกันเมื่อคู่สนทนาเป็นผู้ที่มีอายุสูงกว่า (วันวิสาข์ กุลภัทรนรินทร์, 2555; ピナソツティクン, 2014) คนที่มีอายุมากกว่าจะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงต่อคู่สนทนา (สุภาสิณี โพธิวิทย์, 2547) นอกจากนี้เพศก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน ซึ่ง 亀田他 (1998) พบว่า เพศชายจะเลือกใช้สำนวนที่แสดงความไม่เห็นด้วยแบบตรงไปตรงมามากกว่าเพศหญิง ส่วนในกลุ่มตัวอย่างของชาวไทยพบว่า เพศหญิงจะเลือกใช้กลวิธีที่หลากหลายกว่าเพศชาย (สุภาสิณี โพธิวิทย์, 2547) และมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีที่มีหน้าที่รักษาสัมพันธภาพมากกว่าเพศชาย (วันวิสาข์ กุลภัทรนรินทร์, 2549) อย่างไรก็ดี ในงานของอุมารณ สักมาน

(2544) พบว่าปัจจัยด้านเพศไม่มีผลต่อการเลือกใช้ถ้อยคำของกลุ่มตัวอย่างชาวไทย เนื่องจากทั้งเพศชายและเพศหญิงเลือกใช้ถ้อยคำโดยประมาณการเสี่ยงต่อการเสียหายเหมือนกัน นอกจากนี้ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ระดับการศึกษา ก็พบว่า ไม่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีแสดงการโต้แย้งของกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (อุมาภรณ์ สังคมาน, 2544)

ส่วนปัจจัยระยะห่างระหว่างคู่สนทนา เช่น ความสนิทสนมกันระหว่างคู่สนทณาก็มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยเช่นกัน ในสถานการณ์ที่เป็นคู่สนทนาที่สนิทสนมชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยแบบอ้อมมากกว่าคู่สนทนาที่เจอกันครั้งแรก (木山, 2005) หรือมีการใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยที่แตกต่างกันในกรณีส่วนท้าย (終結部) ของการแสดงความไม่เห็นด้วยของทั้งกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น ชาวไทย และผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (ピナンソツティクン, 2014) ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนานั้นในงานของピナンソツティクン (2014) พบว่า มีผลต่อการใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยในส่วนต้น (切り出し) ของการแสดงความไม่เห็นด้วยในกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย โดยไม่พบในกลุ่มตัวอย่างชาวไทย

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ เช่น ความเป็นทางการของสถานการณ์ (Formality) ที่มีการศึกษาด้วย เช่น งานของ 李 (2003) และ Naruse (1996) ซึ่งงานของ 李 (2003) พบว่า คนญี่ปุ่นมีแนวโน้มใช้กลวิธีการพูดอ้อมค้อมทั้งในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงกล่าวได้ว่าความเป็นทางการของสถานการณ์ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผู้พูดชาวญี่ปุ่นเท่ากับชาวเกาหลี ส่วนในงานของ Naruse (1996) ชี้ให้เห็นว่าทั้ง 3 ปัจจัยของ Brown & Levinson (1978) และความเป็นทางการของสถานการณ์นั้นไม่มีปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง

ส่งผลโดยตรงต่อการใช้กลวิธีแสดงความรู้สึกแต่ยิ่งถ้าผลรวมของความแตกต่างของปัจจัยมากขึ้น ความเสี่ยงที่ต้องคุกคามหน้าของคู่สนทนาจึงจะมากขึ้น การใช้กลวิธีในการการแสดงความไม่เห็นด้วยก็จะใช้การแสดงความสุภาพมากขึ้นด้วยเช่นกัน

จึงเห็นได้ว่าจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัจนกรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่จะชี้ให้เห็นถึงรูปแบบหรือกลวิธีในการใช้ภาษาเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยโดยกำหนดสถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นคือ 1) ลักษณะการเลือกใช้กลวิธีแสดงความเห็นด้วยของชาวญี่ปุ่นและชาวไทยนั้นมีทั้งการแสดงความเห็นแบบตรงและอ้อม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่กำหนดในแต่ละงานวิจัย แต่แนวโน้มที่คล้ายกันคือ ชาวญี่ปุ่นมักจะเลือกใช้กลวิธีที่รักษาสัมพันธภาพคู่สนทนาเป็นหลัก และกลวิธีที่กลุ่มตัวอย่างทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวไทยใช้ในการแสดงความไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ การให้เหตุผล แต่จะแตกต่างกันไปบ้างตามสัดส่วนการใช้หรือกลวิธีย่อยที่ไม่เหมือนกัน 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ คือ สถานภาพของคู่สนทนา, ระยะห่างระหว่างคู่สนทนา, ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนา เป็นสำคัญ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศของคู่สนทนา และความเป็นทางการของสถานการณ์ส่งอิทธิพลที่แตกต่างกันไปในแต่ละงานวิจัย ฉะนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้ผลการศึกษาที่ผ่านมาตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อศึกษาการแสดงความไม่เห็นด้วยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเปรียบเทียบกับผู้พูดภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่โดยกำหนดสถานการณ์ให้มีปัจจัยของสถานภาพของคู่สนทนา (อายุและสถานภาพทางสังคม) ที่ต่างกัน ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนามากและน้อยต่างกันและเพิ่มปัจจัยความเป็นทางการของสถานการณ์ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการเลือกใช้กลวิธีที่แตกต่างกันของทั้งสามกลุ่มตัวอย่าง

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 กลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน โดยกำหนดให้จำนวน ชายและหญิงมีจำนวนเท่ากันในแต่ละกลุ่ม (หญิง 10 คน, ชาย 10 คน) ดังนี้

- 1) ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (TJL) ที่มีระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่นระดับ N2 ขึ้นไป จำนวน 20 คนอายุระหว่าง 20-49 ปี
- 2) กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (JNS) จำนวน 20 คน อายุระหว่าง 30-59 ปี
- 3) กลุ่มตัวอย่างชาวไทย (TNS) จำนวน 20 คน อายุระหว่าง 20-39 ปี

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัยนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ปลายเปิดโดยกำหนดสถานการณ์เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนแสดงความไม่เห็นด้วยเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยใช้กับกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น ส่วนแบบสอบถามภาษาไทยใช้กับกลุ่ม

ตัวอย่างชาวไทย ทั้งหมด 4 สถานการณ์โดยกำหนดให้สถานการณ์เป็นสถานการณ์เดียวกันทั้ง 2 ภาษา และใช้ 3 ปัจจัยในการกำหนดสถานภาพของแต่ละสถานการณ์ คือ 1) อายุหรือความมีอาวุโสของคู่สนทนา (P) โดยกำหนดให้เป็น 2 กรณีคือ “เจ้านาย” และ “เพื่อน” 2) ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนา (Rx) แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือน้อยและมาก 3) ระดับความเป็นทางการของสถานการณ์ แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการเปรียบเทียบปัจจัยด้านระดับความเป็นทางการของสถานการณ์มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยเป็นหลัก จึงกำหนดให้ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาเป็นกรณี “ไม่สนิทสนม” ทั้งหมด นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้การใช้ภาษาที่แตกต่างกันนั้นมาจาก “อายุ” และ “สถานภาพ” ของคู่สนทนาเป็นส่วนใหญ่ (Bell, 1998) ส่วนการกำหนดเนื้อหาของสถานการณ์นั้น อ้างอิงจากงานวิจัยที่ผ่านมาโดยกำหนดให้มีเนื้อหาที่มีความเป็นไปได้ทั้งในภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทยและเป็นสถานการณ์ที่ใกล้ชิดของกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็น 4 สถานการณ์¹ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตาราง 1 ปัจจัยที่กำหนดแต่ละสถานการณ์ในการแสดงความไม่เห็นด้วย

สถานการณ์	สถานภาพของคู่สนทนา (P)	ระดับเนื้อหาที่ล่วงเกินต่อคู่สนทนา (Rx)	ความเป็นทางการ
1. แสดงความไม่เห็นด้วยต่อเจ้านายในที่ประชุมเกี่ยวกับรายงานที่เจ้านายเขียนผิด	สูงกว่า	มาก	มาก
2. แสดงความไม่เห็นด้วยต่อเจ้านายในระหว่างการรับประทานอาหารกลางวันเกี่ยวกับคุณภาพและรสชาติของอาหารที่ร้านอาหารเปลี่ยนไป	สูงกว่า	น้อย	น้อย
3. แสดงความไม่เห็นด้วยต่อเพื่อนร่วมงานในที่ประชุมเกี่ยวกับการตัดสินใจหาสถานที่ไปงานเลี้ยงสังสรรค์ของบริษัท	เท่าเทียมกัน	น้อย	มาก
4. แสดงความไม่เห็นด้วยต่อเพื่อนร่วมงานในระหว่างงานเลี้ยงสังสรรค์เกี่ยวกับรสชาติอาหารของร้านนี้เมื่อเปรียบเทียบกับร้านที่ไปประจำ	เท่าเทียมกัน	น้อย	น้อย

¹ การแบ่งสถานการณ์ในการทำแบบสอบถามถ้าแบ่งให้ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 3 ที่มีส่วนในการใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยแล้ว จะต้องแบ่งได้ออกเป็น 8 สถานการณ์ แต่ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นประเด็นความเป็นทางการของสถานการณ์เป็นหลักจึงแบ่งเพียง 4 สถานการณ์

4.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและกรอบทฤษฎีในการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดนี้จะจำแนกรูปแบบการแสดงออกเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เห็นด้วยโดยแยกประเภทการแสดงความคิดเห็นด้วยออกเป็น 3 รูปแบบ โดยอ้างอิงจาก 楊 (2009) ซึ่งมีการใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสุภาพของ Brown & Levinson (1978) เพื่อแยกแนวโน้มดังนี้

1) การแสดงความคิดเห็นด้วยแบบตรงคือ การที่ผู้พูดใช้วิธีการพูดโดยการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกับคู่สนทนาอย่างชัดเจน โดยวิเคราะห์ว่าผู้พูดมีการกล่าวถึงข้อมูลของคู่สนทนาหรือความเห็นที่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจนหรือไม่ เช่น 「そうですか？私はそうと思いませんけど」

2) การแสดงความคิดเห็นด้วยแบบอ้อมคือ การที่ผู้พูดใช้วิธีการพูดโดยการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกับคู่สนทนาอย่างไม่ชัดเจน เช่น พูดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่เห็นด้วย โดยไม่พูดแสดงความคิดเห็นด้วยโดยตรง เช่น ผู้พูดไม่บอกคู่สนทนาว่ามีข้อมูลผิดแต่ขอร้องให้ตรวจสอบข้อมูล 「この報告書を再度ご確認ください。」

3) การหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นคือ ผู้พูดไม่แสดงว่าตัวเองไม่เห็นด้วย โดยอาจจะเห็นด้วยตามคู่สนทนาไปเลย เปลี่ยนเรื่องพูด หรือไม่พูดความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่เห็นด้วย เช่น 仕事の同僚との関係にもよりますが、自分の考えは言いません。

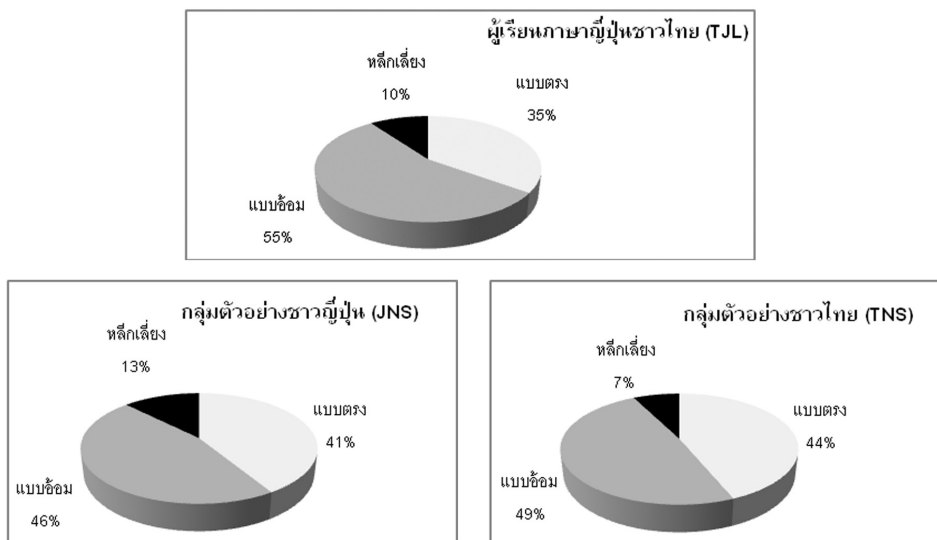
ซึ่งการแยกการแสดงความคิดเห็นด้วยออกเป็น 3 กลุ่มนี้เพื่อดูแนวโน้มการใช้การแสดงความคิดเห็นด้วยของกลุ่ม

ตัวอย่างเปรียบเทียบกันในภาพกว้างและเพื่อวิเคราะห์ว่าในสถานการณ์แบบใดมีแนวโน้มการใช้แบบใด จากนั้นจะวิเคราะห์รายละเอียดกลวิธีการแสดงความคิดเห็นด้วยการจำแนกข้อมูลแต่ละหน่วยความหมาย (Semantic formulas) โดยอ้างอิงจาก Beebe et al. (1990) 生駒 & 志村 (1993) และ 李 (2003) และใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสุภาพของ Brown & Levinson (1978) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการรักษาน้ำหน้าและระดับการคุกคามหน้า (Face Threatening Act: FTA) หลังจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์หน่วยความหมายเพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของการใช้หน่วยความหมายของทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ของคู่สนทนา รวมทั้งปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นทางการของสถานการณ์ว่ามีผลต่อการใช้กลวิธีเพื่อแสดงความคิดเห็นขัดแย้งในแต่ละสถานการณ์อย่างไร

5. ผลการวิจัย

5.1 รูปแบบการแสดงออกของกลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เห็นด้วย

เมื่อแยกรูปแบบการแสดงออกเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เห็นด้วยของทั้ง 3 กลุ่มแล้วจากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (TJL) มีแนวโน้มจะใช้รูปแบบการแสดงความคิดเห็นด้วยแบบอ้อมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (JNS) และกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (TNS) โดยมีอัตราส่วนการใช้รูปแบบการแสดงความคิดเห็นด้วยแบบอ้อม 55% โดยกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยนั้นมีแนวโน้มการใช้รูปแบบการแสดงความคิดเห็นด้วยแบบอ้อมในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน (46% และ 49% ตามลำดับ)

ภาพที่ 1 รูปแบบการแสดงออกเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เห็นด้วยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเปรียบเทียบกับระหว่างกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย

นอกจากนี้ รูปแบบการแสดงความไม่เห็นด้วยแบบตรงของกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (41%) ยังมีอัตราส่วนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (44%) อีกด้วย สำหรับรูปแบบการแสดงออกโดยการหลีกเลี่ยงการแสดงความไม่เห็นด้วยนั้น กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมีสัดส่วนมากที่สุดคือ 13% แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 กลุ่มมีแนวโน้มใกล้เคียงกันคือ ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีอัตราส่วน 10% และกลุ่มตัวอย่างชาวไทย 7%

จากสัดส่วนการใช้รูปแบบการแสดงออกในภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้เรียนชาวไทยใช้ภาษาญี่ปุ่นในการแสดงความไม่เห็นด้วยนั้นมีแนวโน้มที่จะเลือกรูปแบบการพูดแบบอ้อมมากกว่าผู้พูดที่ใช้ภาษาแม่ทั้งสองภาษาดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (1) และ (2) ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่แสดงความไม่เห็นด้วยต่อหัวหน้าที่รายงานข้อมูลผิดในที่ประชุมของกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย และกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (สถานการณ์ที่ 1)

(1) この部分はもう一度検討お願いします。ここは会社の情報を不正確と心配します。(TJL-F29#1)²

(2) すみません。レポートの記載情報に関して質問があります。〇〇の件ですが、この部分は〇〇ではなく、〇〇の方ではないかと思います。いかがでしょうか。私の勘違いでしたら申し訳ありませんが、気になりましたのでお答えいただければと思います。(JNS-F12#1)

ในตัวอย่างที่ (1) เป็นตัวอย่างที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะไม่พูดออกมาตรง ๆ ว่าข้อมูลนั้นผิด แต่จะพูดอ้อม ๆ โดยการขอร้องให้เจ้านายเช็คข้อมูลหรือพิจารณาประเด็นที่ผิดใหม่อีกรอบ (「この部分はもう一度検討お願いします。」) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มจะบอกหัวหน้าตรง ๆ ถึงข้อมูลที่ผิดมากกว่าดังในตัวอย่างที่ (2) ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะพูดแสดงความไม่เห็นด้วยแบบตรงมากกว่า แต่การพูดจะประกอบด้วยกลวิธีอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ตั้งใจจะคุกคามหน้าคู่สนทนา เช่น การแสดงความขอโทษ (「すみません」) หรือการแสดงความถ่อมตน (「私の勘違いでしたら申し訳ありませんが、…」) นอกจากนี้การแสดงออกโดยการหลีกเลี่ยงไม่แสดงความไม่เห็นด้วย

² (TJL-F29#1) หมายถึง ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย เพศหญิง คนที่ 29 ในสถานการณ์ที่ 1

หรือกลวิธี Don't do FTA ตามแนวคิดของ Brown & Levinson (1978) นั้น จะเป็นการไม่แสดงความเห็นที่ขัดแย้ง โดยอาจจะพูดความคิดเห็นในสิ่งอื่น ๆ เนื่องมาจากไม่อยากให้เกิดความขัดแย้งใด ๆ ส่วนมากผู้พูดจะเลือกใช้กลวิธีนี้ในสถานการณ์ที่มีระดับเนื้อหาที่ล่งเกินคู่สนทนาน้อย เช่น ในสถานการณ์ที่แสดงความไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับสถานที่จัดงานสังสรรค์ของบริษัทที่มีความเป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 3) และสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการโดยเป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยกับเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับรสชาติอาหารที่เปลี่ยนไป (สถานการณ์ที่ 4) ส่วนสถานการณ์ที่มีระดับเนื้อหาล่งเกินคู่สนทนาสูงและคู่สนทนามีอาวุโสสูงกว่า (สถานการณ์ที่ 1) ไม่พบการแสดงออกโดยการหลีกเลี่ยงของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้งกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยเขียนมาว่า “ไม่พูดอะไร” เช่นในตัวอย่างที่ (3) และ (4) หรือในตัวอย่างที่ (5) ที่กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นหลีกเลี่ยงไม่แสดงความเห็นเนื่องจากไม่ใช่สาระที่เกี่ยวกับงาน

(3) ไม่พูดอะไร เอออตามเจ้านาย ไม่ใช่สาระสำคัญ (TNS-M10#3)

(4) ไม่พูดอะไร (TJL-M23#3)

(5) 仕事の同僚との関係にもよりますが、自分の考えは言いません。 (JNS-F17#4)

แต่อย่างไรก็ดีการจะหลีกเลี่ยงการไม่แสดง

ความเห็นนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของคู่สนทนาด้วยเช่นกัน เช่นในตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นที่เขียนว่า จะแสดงความไม่เห็นด้วยถ้าคู่สนทนาเป็นหัวหน้าที่ตนเองไม่ชอบในสถานการณ์ที่ 2 ดังในตัวอย่างที่ (6)

(6) 上司が嫌な奴なら自分の意見を言うだろう (あるいは無視)が、さもないと適当に流す。 (JNS-F7#2)

5.2 กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยแยกตามหน่วยความหมาย

จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเมื่อแยกวัจนกรรม การแสดงความไม่เห็นด้วยโดยอ้างอิงและดัดแปลงจาก 李 (2003) แล้ว สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลวิธีใหญ่และ 13 กลวิธีย่อย ดังตารางที่ 2

1. กลวิธีลดการคุกคามหน้าของคู่สนทนา เป็นกลวิธีที่ทำให้คู่สนทนายารู้สึกว่าถูกคุกคามหน้าน้อยลงจากการแสดงความเห็นที่ไม่เห็นด้วยซึ่งสามารถแบ่งกลวิธีย่อยได้เป็น 6 กลวิธี

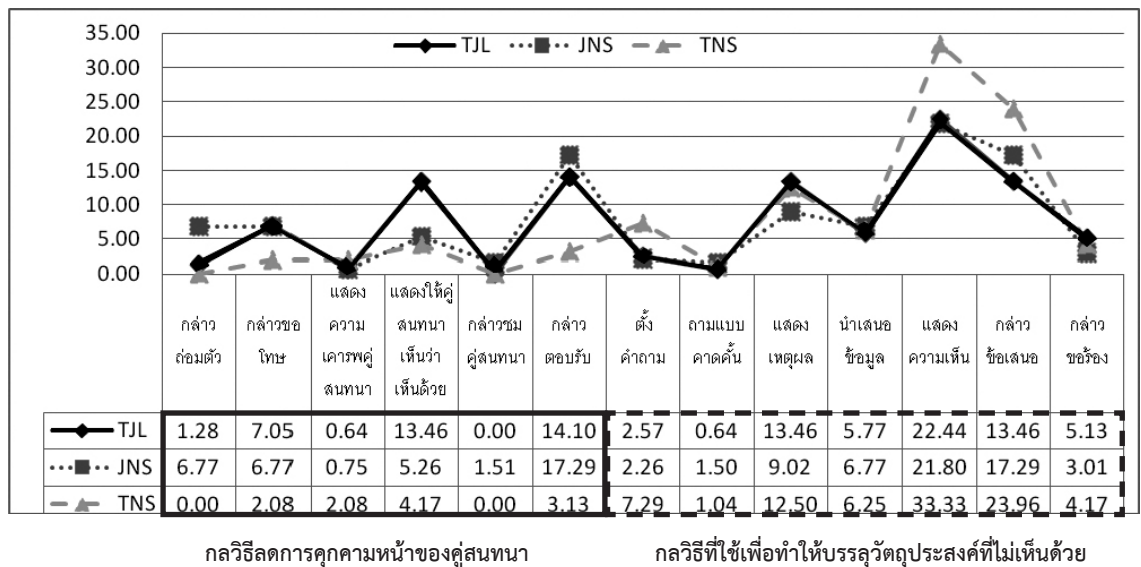
2. กลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย เป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงถึงสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วยต่อผู้ฟังด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยแบ่งกลวิธีย่อยได้ 7 กลวิธี

ตาราง 2 กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยแยกตามหน่วยความหมาย

1. กลวิธีลดการคุกคามหน้าของคู่สนทนา	2. กลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย
1) การกล่าวถ่อมตัว	1) การตั้งคำถาม ³
2) การกล่าวขอโทษ	2) การถามแบบคาดคั้น ⁴
3) การแสดงความเคารพคู่สนทนา	3) การแสดงเหตุผล
4) การแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วย	4) การนำเสนอข้อมูล
5) การกล่าวชมคู่สนทนา	5) การแสดงความเห็น
6) การกล่าวตอบรับ	6) การกล่าวข้อเสนอ
	7) การกล่าวขอร้อง

³ การตั้งคำถาม (問いかけ) เป็นการตั้งคำถามเพื่อต้องการข้อมูลจากคู่สนทนา เช่น 「間違えてると思いますけどどうされますか？」 (JNS-M2#1)

⁴ การถามแบบคาดคั้น (問い詰め) เป็นการถามเพื่อตรวจสอบความแน่ใจกับคู่สนทนา เช่น 「私はこう思うのですが、違いますかね？」 (JNS-M25#1)

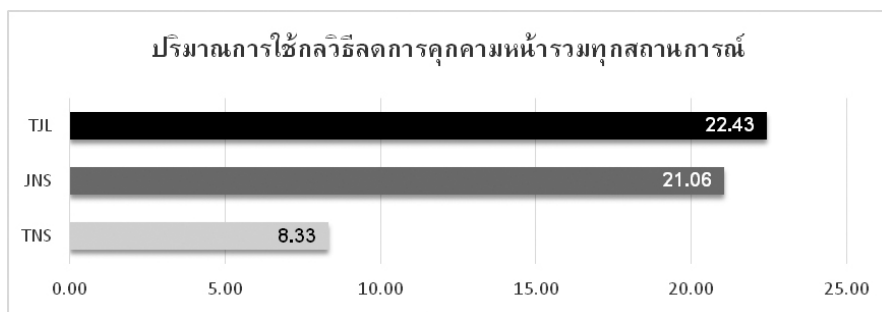
ภาพที่ 2 การใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย

เมื่อเปรียบเทียบการใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยแยกตามหน่วยความหมายรวมทั้ง 4 สถานการณ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแล้ว สามารถแสดงความแตกต่างได้ดังภาพที่ 2

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีแนวโน้มการใช้กลวิธีแสดงไม่เห็นด้วยไปในลักษณะใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันในด้านปริมาณการใช้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (JNS) เป็นกลุ่มเดียวที่มีการใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยทั้ง 13 กลวิธี ขณะที่กลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (TJL) และกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (TNS) นั้นจะไม่ใช้กลวิธีกล่าวชมคู่สนทนา ส่วนกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (TNS) นั้นเป็นกลุ่มเดียวที่ไม่มีการใช้กลวิธีการกล่าวถ่อมตัว และในทั้ง 13 กลวิธีนั้น กลวิธีการแสดงความเห็นเป็นกลวิธีที่ถูกใช้มากที่สุด โดยมีกลุ่มตัวอย่างชาวไทย (TNS) ใช้มากที่สุดคือ 33.33% ส่วนผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (TJL) มีการใช้ 22.44% และกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (JNS) ใช้ 21.80% ตามลำดับ สำหรับกลวิธีที่ใช้รองลงมาเป็นกลวิธีการกล่าวตอบรับในกลุ่มของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยใช้ 14.10% และกลุ่ม

ตัวอย่างชาวญี่ปุ่นใช้ 17.29% (ปริมาณเท่ากับกับกลวิธีการกล่าวข้อเสนอ 17.29%) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวไทยใช้กลวิธีการกล่าวข้อเสนอมากเป็นอันดับสองคือ 23.96%

ในส่วนที่เป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย (การตั้งคำถาม การถามแบบคาดคั้น การแสดงเหตุผล การนำเสนอข้อมูล การแสดงความเห็น การกล่าวข้อเสนอ การกล่าวขอรับรอง) นั้น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีแนวโน้มการใช้กลวิธีย่อยไปในทิศทางเดียวกันแต่จะแตกต่างกันในสัดส่วนการใช้ที่มากน้อยต่างกัน อย่างไรก็ตามก็จะได้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีแนวโน้มการใช้ในสัดส่วนที่มากกว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (5 ใน 7 กลวิธี) เช่น กลวิธีการตั้งคำถาม (TJL: 2.57% TNS: 7.29%) กลวิธีการแสดงความเห็น (TJL: 22.44% TNS: 33.33%) กลวิธีการกล่าวข้อเสนอ (TJL: 13.46% TNS: 23.96%) เมื่อดูในภาพรวมทั้งหมดแล้วจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีแนวโน้มการใช้กลวิธีและปริมาณการใช้ไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น มากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย

ภาพที่ 3 ปริมาณการใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าของกลุ่มสนทนาเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยรวมทุกสถานการณ์

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนกลวิธีลดการคุกคามหน้าของกลุ่มสนทนาทั้ง 6 กลวิธีแล้ว (ภาพที่ 3) กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น มีปริมาณการใช้มากที่สุด (38.35%) รองลงมาเป็นผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (36.54%) และกลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีการใช้น้อยที่สุด (11.46%) นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีแนวโน้มการใช้กลวิธีการแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยและเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนไม่ได้ขัดแย้งกับคู่สนทนาทั้งหมดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย ซึ่งผู้เรียนจะแสดงความไม่เห็นด้วยหลังจากแสดงว่าสิ่งที่คู่สนทนาคิดเป็นสิ่งที่ถูกต้องด้วยเช่นกัน เช่น ในตัวอย่างที่ (7) และ (8)

(7) 確かにそうかもしれません、そんなに変わったと思いません。それに、今日はやけに暑いから、食欲がないのでは？(TJL-F28#2)

(8) そうですね。いつものお店はいいけど、でも、僕は新しいお店をみつかって、結構いいお店なんです。気分転換で。新しいもののチャレンジしてみませんか。(TJL-M5#3)

ในตัวอย่างที่ (7) และ (8) นั้น ผู้เรียนใช้กลวิธีการแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยก่อนแล้วจึงแสดงถึงความเห็นของผู้พูดที่มีความเห็นต่างจากคู่สนทนาหลังจากคำเชื่อมโยงประโยค ~ かと ~ けど ลักษณะเด่นของการพูดแบบนี้จะมีรูปแบบ “yes, but...” โดยจะแสดงความเห็นด้วยกับคู่สนทนาก่อนที่จะแสดงความไม่เห็นด้วย รูปแบบการแสดงความไม่เห็นด้วยแบบนี้เป็นกลวิธีพื้นฐานที่พบมากในการเจรจาต่อรองเมื่อเกิดการขัดแย้ง (Rothwell,

2000) ซึ่งการใช้ลักษณะเช่นนี้ของผู้เรียนจะใช้มากในทุกสถานการณ์ ยกเว้นสถานการณ์ที่ 1 ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการและมีคู่สนทนาเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีการกล่าวตอบรับ เช่น 「そうですか」「そうですね」 แล้วจึงค่อยแสดงความเห็นของตนหรือบอกข้อมูลต่อคู่สนทนาเป็นส่วนใหญ่ดังในตัวอย่างที่ (9) และ (10)

(9) あ～そうですか？ 私は気づきませんでした。(JNS-M3#2)

(10) ああ、そうかー。Aさんはあっちのお店の方が好きなんだね。こっちも、まあまあだとは思いますが、次はやっぱりAさんの好きなあのお店にしようか。(JNS-F13#4)

ในตัวอย่างที่ (9) เป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยต่อเจ้านายเกี่ยวกับรสชาติของอาหารที่เปลี่ยนไป (สถานการณ์ที่ 2) ส่วนตัวอย่างที่ (10) นั้นเป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยต่อเพื่อนในที่ประชุมเกี่ยวกับสถานที่จัดงานเลี้ยงของบริษัท (สถานการณ์ที่ 4) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะกล่าวคำตอบรับกับคู่สนทนาก่อนเช่น 「あ～そうですか？」 「ああ、そうかー」 แล้วจึงแสดงความเห็นต่างจากคู่สนทนา (ส่วนที่ขีดเส้นหยัก) ซึ่งการใช้ลักษณะนี้กลุ่มผู้เรียนจะใช้มากขึ้นในสถานการณ์ที่ 2 และ 4 ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการด้วยเช่นกัน เช่น ในตัวอย่างที่ (11) - (12) ส่วนในสถานการณ์ที่มีความเป็นทางการจะไม่พบการใช้ลักษณะนี้เลย

(11) そうですか。毎回と同じだと思いますが、...(TJL-F7#2)

(12) そうですか。私はこの店の方が美味しいと思いますけど... (TJL-M6#4)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นยังใช้กลวิธีกล่าวถ่อมตัวและกลวิธีกล่าวชมคู่สนทนาเพื่อเป็นการลดการคุกคามหน้าคู่สนทนา ดังในตัวอย่างที่ (13)-(14)

(13) 味音痴なもんでよく分かりませんが、以前と変わらないような気がします。(JNS-M23#2)

(14) さすが、味に敏感だね。僕はあんまりそういうのわかんないんだよね・・・今回の店選び、失敗だったら悪かったね、ごめん。(JNS-M1#4)

ตัวอย่างที่ (13) และ (14) ในส่วนที่ขีดเส้นเป็นการพูดเชิงถ่อมตนว่าตนเองอาจจะผิด หรือไม่รู้เท่าคู่สนทนา

ก่อน แล้วจึงพูดความเห็นของตนเอง ลักษณะการใช้วิธีการชมคู่สนทนาแบบนี้จัดได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นที่มีการพูดเชิงถ่อมตนหรือพูดชมคู่สนทนาก่อนที่จะแสดงความไม่เห็นด้วยออกไป ซึ่งการใช้กลวิธีลักษณะนี้ไม่พบในกลุ่มของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย

5.3 การใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยเปรียบเทียบกับสถานการณ์

เมื่อแยกสัดส่วนการใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแยกตามสถานการณ์ สามารถแสดงได้ในตารางที่ 3

จะเห็นได้ว่าสัดส่วนการใช้กลวิธีย่อยที่มากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งกลวิธีลดการคุกคามหน้าของคู่สนทนาและกลวิธีที่ใช้

ตาราง 3 สัดส่วนการใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแยกตามสถานการณ์ (%)

หน่วยความหมาย	สถานการณ์ที่ 1			สถานการณ์ที่ 2			สถานการณ์ที่ 3			สถานการณ์ที่ 4		
	TJL	JSN	TSN	TJL	JSN	TSN	TJL	JSN	TSN	TJL	JSN	TSN
1. กล่าวถ่อมตัว	0.00	11.63	0.00	4.55	5.26	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	8.00	0.00
2. กล่าวขอโทษ	23.08	18.60	3.85	4.55	0.00	0.00	0.00	0.00	3.70	0.00	4.00	0.00
3. แสดงความเคารพคู่สนทนา	2.56	0.00	7.69	0.00	2.63	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
4. แสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วย	2.56	0.00	0.00	9.09	7.89	5.00	27.50	14.81	11.11	15.15	0.00	0.00
5. กล่าวชมคู่สนทนา	0.00	0.00	0.00	0.00	2.63	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	0.00
6. กล่าวตอบรับ	0.00	0.00	0.00	34.09	34.21	10.00	0.00	0.00	0.00	21.21	40.00	4.35
7. ตั้งคำถาม	5.13	4.65	11.54	2.27	0.00	5.00	0.00	0.00	3.70	3.03	4.00	8.70
8. ถามแบบคาดคั้น	0.00	2.33	3.85	2.27	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.00	0.00
9. แสดงเหตุผล	7.69	2.33	7.69	11.36	15.79	15.00	15.00	7.41	22.22	21.21	12.00	4.35
10. นำเสนอข้อมูล	12.82	13.95	19.23	0.00	0.00	0.00	10.00	11.11	3.70	0.00	0.00	0.00
11. แสดงความเห็น	17.95	27.91	11.54	31.82	31.58	65.00	7.50	0.00	0.00	33.33	20.00	69.57
12. กล่าวขอเสนอ	7.69	11.63	19.23	0.00	0.00	0.00	40.00	62.96	55.56	6.06	4.00	13.04
13. กล่าวขอร้อง	20.51	6.98	15.38	0.00	0.00	0.00	0.00	3.70	0.00	0.00	0.00	0.00
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

* ช่องที่ใช้สีเทาแสดงถึงสัดส่วนการใช้กลวิธีย่อยที่ถูกใช้มากที่สุดของทั้งกลวิธีลดการคุกคามหน้าของคู่สนทนาและกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุดูประสงค์ที่ไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสถานการณ์

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วยในสถานการณ์ที่ 2, 3 และ 4 แต่สัดส่วนการใช้กลวิธีย่อยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย ส่วนในสถานการณ์ที่ 1 นั้นกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ในสัดส่วนที่มากแตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดในหัวข้อที่ 5.3.1 และ 5.3.2

5.3.1 การใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้า

เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะกลวิธีลดการคุกคามหน้าในแต่ละสถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดใช้กลวิธีที่มากที่สุดไปในทิศทางเดียวกันในสถานการณ์ที่ 2, 3 และ 4 กล่าวคือ ใช้กลวิธีการกล่าวตอบรับมากที่สุดในสถานการณ์ที่ 2 และ 4 ใช้กลวิธีแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด ในสถานการณ์ที่ 3 ส่วนในสถานการณ์ที่ 1 นั้น ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีกล่าวขอโทษมากที่สุด (TJL : 23.08%, JNS : 18.60%) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวไทยใช้กลวิธีแสดงความเคารพคู่สนทนามากที่สุด (7.69%) ส่วนในกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วยนั้นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดก็ใช้กลวิธีที่มากที่สุดไปในทิศทางเดียวกันในสถานการณ์ที่ 2, 3 และ 4 เช่นเดียวกัน และใช้กลวิธีแสดงความเห็นมากที่สุด ในสถานการณ์ที่ 2 และ 4 ใช้กลวิธีกล่าวข้อเสนอมากที่สุด ในสถานการณ์ที่ 3 ส่วนในสถานการณ์ที่ 1 นั้น กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ใช้กลวิธีที่มากที่สุดแตกต่างกันออกไป ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยใช้กลวิธีกล่าวขอร้องมากที่สุด (20.51%) กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นใช้กลวิธีแสดงความคิดเห็นมากที่สุด (27.91%) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวไทยใช้กลวิธีนำเสนอข้อมูลและกล่าวข้อเสนอมากที่สุดเป็นสัดส่วนเท่ากัน (19.23%)

ถึงแม้ว่าสัดส่วนกลวิธีย่อยที่ใช้มากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันแต่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยในทุกสถานการณ์ ยกเว้นสถานการณ์ที่ 3 กล่าวคือในสถานการณ์ที่ 1 ผู้เรียนภาษา

ญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีกล่าวขอโทษมากที่สุดเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น (TJL : 23.08%, JNS : 18.60%, TNS : 7.69%) แต่มีสัดส่วนการใช้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น โดยมีการใช้การกล่าวขอโทษ เช่น 「すみませんが…」 「申し訳ありませんが…」 เพื่อกล่าวนำและตามด้วยกลวิธีอื่น ๆ เช่น ในตัวอย่างที่ (15) และ (16)

(15) すみませんが、この書類はおかしいところがあると思いますが、間違えないようにもう一回確認したいと思います。よろしいでしょうか。 (TJL-F7#1)

(16) 申し訳ありませんが、再確認したところ、やはり修正した方が良い部分があると思います。会社のデータが誤解されてしまうおそれがありますので、是非ご検討ください。 (TJL-M10#1)

นอกจากนี้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีการกล่าวตอบรับที่มีสัดส่วนมากใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นในสถานการณ์ที่ 2 (TJL : 34.09%, JNS : 34.21%, TNS : 10.00%) และสถานการณ์ที่ 4 (TJL : 8.64%, JNS : 12.35%, TNS : 1.23%) เมื่อเทียบสถานการณ์ที่เป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 1 และ 3) และสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 2 และ 4) แล้ว กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีการใช้กลวิธีกล่าวตอบรับมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นใช้มากที่สุด (สถานการณ์ที่ 2 : 34.21%, สถานการณ์ที่ 4 : 40.00%) ในขณะที่สถานการณ์ที่เป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 1 และ 3) กลุ่มตัวอย่างจะไม่ใช้การกล่าวตอบรับเลย ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าสถานการณ์ที่ 2 และ 4 นั้นเป็นสถานการณ์ที่แสดงความไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับรสชาติอาหาร ทั้ง 2 สถานการณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรสชาติซึ่งเป็นความเห็นเฉพาะบุคคลที่มีความชอบแตกต่างกัน และเมื่อไม่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นทางการจึงง่ายต่อการที่ผู้พูดจะใช้กลวิธีกล่าวตอบรับคู่สนทนาและกล่าวความเห็นที่ไม่เห็นด้วยของตัวเองออกไปดังในตัวอย่างที่ (9) - (12) ส่วนในสถานการณ์

ที่ 3 ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะใช้กลวิธีแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด (27.50%) และมากกว่าผู้พูดภาษาแม่ทั้งสองภาษา (JNS : 14.81%, TNS : 11.11%) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เรียนใช้กลวิธีแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากกว่าผู้พูดภาษาแม่ทั้งสองภาษาในทุกสถานการณ์โดยมีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างญี่ปุ่นเกินกว่า 2 เท่า ดังในข้อมูลในภาพที่ 2 (TJL : 13.46%, JNS : 5.26%, TNS : 4.17%) และใช้มากที่สุดในสถานการณ์ที่ 3 (27.50%) (สถานการณ์ที่ 1 : 2.56% สถานการณ์ที่ 2 : 9.09% สถานการณ์ที่ 4 : 15.15%) ลักษณะการใช้เช่นนี้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะใช้กลวิธีแสดงว่าเห็นด้วยกับคู่สนทนา ก่อน (ส่วนที่ขีดเส้นหยัก) แล้วตามด้วยกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุดัตถประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย (ส่วนที่ขีดเส้นตรง) ดังในตัวอย่างที่ (17) และ (18) โดยใช้คำสันธานแสดงความขัดแย้งเช่นคำว่า 「でも」 หรือ 「～が」 เชื่อมระหว่าง 2 กลวิธี

(17) そうですね。ちょっと味が変わりましたね。 でも、これはまだ美味しいと思います。いかがですか。 (TJL-M36#2)

(18) 確かに、この店のお料理はおいしいですが、僕にとっては、いつも行くお店の料理のほうが僕の口に合うと思いますね。 (TJL-M5#4)

5.3.2 การใช้กลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุดัตถประสงค์

ส่วนกลุ่มกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุดัตถประสงค์ที่ไม่เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 สถานการณ์นั้น ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีการแสดงความเห็นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยเพียงแค่สถานการณ์ที่ 2 และ 4 ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อ 5.3.1 ว่าในสถานการณ์ที่ 2 และ 4 นี้จะมีความคล้ายคลึงกันในการเลือกใช้ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามคือ มีการใช้กลวิธีการกล่าวตอบรับและตามด้วยการแสดงความเห็นของตัวเองตามในตัวอย่างข้อ (9) - (12)

ส่วนในสถานการณ์ที่ 3 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะใช้กลวิธีการกล่าวข้อเสนอมากที่สุด (TJL : 40.00%, JNS : 62.96%, TNS : 55.56%) แต่เมื่อเทียบการใช้กลวิธีนี้ภายใน

กลุ่มตัวอย่างทั้งสามแล้ว ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะใช้น้อยที่สุด ขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นใช้มากที่สุด สถานการณ์ที่ 3 นั้นเป็นสถานการณ์ที่แสดงความไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับสถานที่จัดงานสังสรรค์ของบริษัท การนำเสนอข้อมูลร้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการกล่าวอย่างเป็นนัย ๆ เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยจึงถูกใช้มากที่สุดของทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง เช่นในตัวอย่างที่ (19) - (21)

(19) そこはいいですけど、みんながよく行っていますね。でも、今回は別のところに行ったら、いかがでしょうか。 雰囲気もいつもと違いますし、料理は別のもの食べれますし、もっといいと思わないでしょうか。 (TJL-M39#3)

(20) いつもの店もいいと思うけど、たまには新しいところも行ってみない？ この間、〇〇 (新しい店の名前) に行ったんだけど、〇〇がおいしくて、店の雰囲気もよかったから、いいと思うんだけど、どう？ (JNS-F12#3)

(21) ลองเปลี่ยนสถานที่จัดเลี้ยงที่ใหม่ เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศกันดีกว่านะคะ (TNS-F2#3)

ในตัวอย่างที่ (19) และ (20) นั้นเป็นการใช้กลวิธีการกล่าวข้อเสนอของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นในสถานการณ์ที่ 3 โดยผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะกล่าวแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยก่อน (ส่วนที่ขีดเส้นหยัก) แล้วจึงกล่าวเสนอข้อมูลที่คู่สนทนาอาจจะไม่มีให้แก่คู่สนทนา (ส่วนที่ขีดเส้นตรง) เพื่อแสดงความเห็นแย้งโดยอ้อม แต่กลุ่มตัวอย่างชาวไทยในตัวอย่างที่ (21) ถึงแม้จะใช้กลวิธีกล่าวข้อเสนอแต่ส่วนใหญ่จะไม่มีส่วนที่กล่าวแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วย เหมือนกับการใช้ของผู้เรียนและกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่น

6. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยของกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยโดยเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยใน 4 สถานการณ์ที่มีความต่างกันในเรื่องของสถานการณ์

สถานภาพของคู่สนทนา และความเป็นทางการของ สถานการณ์โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดในการเก็บข้อมูล การศึกษานี้ได้เปรียบเทียบรูปแบบการแสดงออกเมื่ออยู่ใน สถานการณ์ที่ไม่เห็นด้วยออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบ การแสดงความไม่เห็นด้วยแบบตรง แบบอ้อม และแบบหลีกเลี่ยง ผลปรากฏว่า ทั้งสามกลุ่มมีสัดส่วนการใช้รูปแบบการ แสดงความไม่เห็นด้วยแบบอ้อมมากที่สุด แต่ผู้เรียนภาษา ญี่ปุ่นชาวไทยมีแนวโน้มการใช้รูปแบบอ้อมมากกว่ากลุ่ม ตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทย ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มจะใช้รูปแบบตรงในสัดส่วนที่มากกว่า ผู้เรียน ในหลายงานวิจัยที่พบว่า ชาวญี่ปุ่นมักจะใช้วิธีการ พูดโดยอ้อมหรือหลีกเลี่ยงการพูดตรงโดยคำนึงถึงหน้าด้าน ลบเป็นหลัก (Naruse, 1996; 木山, 2005; 楊, 2009) แต่ จากผลงานวิจัยนี้และงานของ 李 (2003) ชี้ให้เห็นผลต่าง ออกไปคือ ชาวญี่ปุ่นจะเลือกใช้กลวิธีการแสดงความไม่เห็น ด้วยตรง ๆ ในกรณีที่เป็นทางการมากกว่า และงานของ ヒナ ソンソツティクン (2014) ก็ยังแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้เรียน ภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีแนวโน้มหลีกเลี่ยงการใช้จำนวนเพื่อสื่อ ความโดยตรงเช่นเดียวกัน ซึ่งงานนี้ก็มีความไปในทิศทาง เดียวกัน ส่วนการแสดงการหลีกเลี่ยงไม่แสดงความเห็นที่ขัดแย้งนั้น ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นจะใช้รูปแบบนี้สูงสุด แต่ทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนในการใช้ใกล้เคียงกัน และมี แนวโน้มว่ากลุ่มตัวอย่างจะแสดงการหลีกเลี่ยงไม่แสดงความ เห็นขัดแย้งในสถานการณ์ที่มีระดับเนื้อหาอ่อนเกินคู่สนทนา น้อยถึงแม้คู่สนทนาจะมีสถานภาพที่สูงกว่าหรือมีระดับ ความเป็นทางการสูงกว่าก็ตาม

สำหรับในสถานการณ์ที่มีความเป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 1 และ 3) กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มจะไม่เลือก วิธีการหลีกเลี่ยงแต่จะใช้กลวิธีอื่น ๆ เช่น การกล่าวขอโทษ และการแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยกับคู่สนทนา โดย ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีสัดส่วนการใช้กลวิธีทั้งสองนี้ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย และในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ (สถานการณ์ที่ 2 และ 4) กลุ่มตัวอย่างทั้งสามมีแนวโน้มใช้กลวิธีการตอบรับมาก ขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนและใช้กลวิธีแสดงความเห็นมากที่สุด

ซึ่งในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการผู้พูดก็จะสามารถแสดง ความเห็นของตนอย่างตรงไปตรงมาได้มากกว่าใน สถานการณ์ที่มีความเป็นทางการ

เมื่อวิเคราะห์หน่วยความหมายของการแสดงความไม่ เห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่างแล้ว สามารถแบ่งกลวิธีการแสดง ความไม่เห็นด้วยออกเป็น 2 กลวิธีใหญ่ คือ กลวิธีลดการ คุกคามหน้าของคู่สนทนา (กลวิธีย่อย 1-6) และกลวิธีที่ใช้เพื่อ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย (กลวิธีย่อย 7-13) ทั้งหมด 13 กลวิธีย่อยคือ 1) การกล่าวถ่อมตัว 2) การกล่าว ขอโทษ 3) การแสดงความเคารพคู่สนทนา 4) การแสดงให้ คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วย 5) การกล่าวชมคู่สนทนา 6) การ กล่าวตอบรับ 7) การตั้งคำถาม 8) การถามแบบคาดคั้น 9) การแสดงเหตุผล 10) การนำเสนอข้อมูล 11) การแสดงความ เห็น 12) การกล่าวข้อเสนอ และ 13) การกล่าวขออภัย การ ใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าของคู่สนทนานั้นมีความแตกต่าง กันของทั้งสามกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาว ไทยมีแนวโน้มการใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้ามากที่สุด (ปริมาณรวมทั้ง 4 สถานการณ์) และมีปริมาณการใช้ใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทยซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าน้อยที่สุด

ในส่วนการใช้กลวิธีย่อยของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามรวม ทุกสถานการณ์มีการใช้กลวิธีการแสดงความเห็นมากที่สุด เมื่อแยกวิเคราะห์กลุ่มกลวิธีลดการคุกคามหน้าและกลวิธีที่ ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วยแล้ว กลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 3 มีแนวโน้มการใช้กลวิธีย่อยไปในทิศทาง เดียวกันในสถานการณ์ที่ 2, 3 และ 4 แต่สถานการณ์ที่ 1 จะ มีการใช้ที่แตกต่างกัน แต่ถึงแม้ว่าสัดส่วนกลวิธีย่อยที่ใช้ของ กลุ่มตัวอย่างทั้งสามจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันแต่ผู้ เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยมีการใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าใน สัดส่วนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่ม ตัวอย่างชาวไทย ในการใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้านั้นผู้ เรียนมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีตอบรับและกลวิธีแสดงให้ คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างชาว ญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีลดการคุกคามหน้าโดยใช้กลวิธีกล่าวตอบ รับมากที่สุดโดยมีการใช้กลวิธีการชมคู่สนทนาหรือการแสดง

การล้อมตัว ซึ่งผู้เรียนและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยไม่ใช่โดยจะพบลักษณะนี้ในการใช้ของชาวญี่ปุ่นเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มคล้ายกันกับงานของวันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์ (2549) ที่ชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มจะกล่าวคำแสดงความคิดเชิงบวกก่อนแล้วจึงตามด้วยข้อเสนองานของตัวเอง และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เรียนใช้กลวิธีแสดงให้คู่สนทนาเห็นว่าเห็นด้วยมากกว่าผู้พูดภาษาแม่ทั้งสองภาษาในทุกสถานการณ์ ลักษณะการใช้เช่นนี้ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะแสดงว่าเห็นด้วยกับคู่สนทนาก่อน แล้วตามด้วยกลวิธีที่ใช้เพื่อทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งการใช้ลักษณะนี้นั้นมีแนวโน้มใกล้เคียงกับงานของ ปิโนนโซตติค (2014, 2015) ที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจะพูดตอบรับแสดงความเห็นด้วยกับคู่สนทนาก่อนจะแสดงความเห็นของตนเอง เนื่องจากผู้เรียนมองว่าชาวญี่ปุ่นมีลักษณะการพูดอ้อมค้อมไม่แสดงความเห็นขัดแย้งตรง ๆ (ปิโนนโซตติค 2015, p.106) ผู้เรียนจึงมีความคิดว่าเมื่อจะแสดงความเห็นขัดแย้งในภาษาญี่ปุ่นนั้นควรเลี่ยงสำนวนที่แสดงความขัดแย้งแบบตรง ควรมีการกล่าวชมความเห็นหรือแสดงความเห็นด้วยกับความคิดของคู่สนทนาก่อนที่จะแสดงความเห็นที่แตกต่างกันของตัวเองออกไป (ปิโนนโซตติค 2014, p.13) แต่ในผลการวิจัยในงานนี้ยังไม่พบการชมคู่สนทนาในข้อมูลของผู้เรียนชาวไทยเลย ฉะนั้นในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการแสดงการไม่เห็นด้วยในภาษาญี่ปุ่นนั้น นอกจากการพูดตอบรับแสดงความเห็นด้วยกับคู่สนทนาก่อนจะแสดงความเห็นแล้ว ควรจะเพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับการชมคู่สนทนาหรือการแสดงการล้อมตัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้กลวิธีในการแสดงความไม่เห็นด้วยได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษามากขึ้น

นอกจากนี้งานของ ปิโนนโซตติค (2014) ยังชี้ให้เห็นอีกว่าผู้เรียนที่มีความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นยิ่ง

สูงจะยังสามารถเรียนรู้การใช้กลวิธีในแง่จิตปฏิบัติศาสตร์ได้ง่ายขึ้น และสามารถใช้ภาษาได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาได้มากขึ้น ในงานนี้ผู้เรียนเป็นกลุ่มที่มีความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นตั้งแต่ระดับ N2 ขึ้นไป ซึ่งจัดได้ว่ามีความสามารถอยู่ในระดับกลางจนถึงสูง และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การใช้ภาษาญี่ปุ่นกับเจ้าของภาษาชาวญี่ปุ่นในระดับที่มากกว่าผู้เรียนระดับต้น การแสดงความเห็นเชิงขัดแย้งในภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจึงมีแนวโน้มเข้าใกล้เจ้าของภาษาชาวญี่ปุ่นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวไทย อย่างไรก็ตามในงานนี้ไม่ได้นำเอาประสบการณ์ที่ผู้เรียนใช้ภาษาญี่ปุ่นกับเจ้าของภาษามาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์ด้วยจึงอาจจะไม่สามารถสรุปได้ว่ามีผลต่อการใช้ในการแสดงความไม่เห็นด้วยที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาหรือไม่ ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป

จะเห็นได้ว่าการใช้กลวิธีการแสดงไม่เห็นด้วยของผู้เรียนชาวไทยซึ่งเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยในงานนี้นั้น ผลที่ออกมาถึงแม้จะมีแนวโน้มใกล้เคียงกับงานที่ผ่านมา แต่ในงานนี้ก็สามารถย้ำและพิสูจน์ความเป็นจริงของผลการวิจัยที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเป็นทางการของสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้กลวิธีแสดงความไม่เห็นด้วยได้ในระดับหนึ่ง ในงานวิจัยนี้เป็นงานที่ศึกษากลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่ไม่มากและมีการกำหนดสถานการณ์ที่ยังไม่ครอบคลุมปัจจัยทั้งหมด จึงเป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความไม่เห็นด้วยของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีความแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างชาวญี่ปุ่นและกลุ่มตัวอย่างชาวไทยได้ในระดับหนึ่ง และแสดงให้เห็นเพียงภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ภาษาของผู้เรียนที่มีการใช้แตกต่างจากเจ้าของภาษาญี่ปุ่นก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์. (2549). *การเปรียบเทียบโครงสร้างและกลวิธีการโต้แย้งในภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [2] _____ (2555). *การเปรียบเทียบโครงสร้างบทสนทนาและวิธีการแสดงความไม่เห็นด้วยระหว่างภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย: ศึกษากรณีการไม่เห็นด้วยต่อคู่สนทนาที่มีสถานภาพสูงกว่า*. ในเอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 5 (มนุษยศาสตร์) กรุงเทพฯ : โครงการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย. 171-188.
- [3] สุภาสินี โพธิวิทย์. (2547). *กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [4] อุมารณ สักมาน. (2544). *การใช้ภาษาสุภาพในภาษาไทย: วัจนกรรมขออภัย ปฏิเสธและการไม่เห็นด้วย*. วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 20. ฉ.1.43-54.
- [5] Beebe, L.M. Takahashi, T. and Uliss-Weltz, R. (1990). *Pragmatic transfer in ESL refusals*, in Scarcella, R., E. Andersen and S. Krashen (eds.), *Developing Communicative Competence in a Second Language*, Newbery House, 55-73.
- [6] Bell, N. (1998). *Politeness in the Speech of Korean ESL Learners*. Working Papers in Educational Linguistics, 14(1), 25-47.
- [7] Blum-Kulka, S. & House, J. (1989). "Cross-cultural and situational variation in requesting behavior" in Blum-Kulka, S., House, J., and Kasper, G. (eds.) *Cross-Cultural Pragmatics*. Ablex, Norwood, N.J.
- [8] Brown, P. & Fraser, C. (1979). "Speech as a marker of situation" in Scherer, K. and Giles, H. (eds.) *Social Marker in Speech*. Cambridge University Press, Cambridge.
- [9] Brown, P. & Levinson, S. C. (1978). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [10] Deepheungton, Phawadee. (1992). *Politeness in Thai: Strategies of Refusing and Disagreeing*. Doctoral Dissertation, University of Kansas.
- [11] Naruse, Mari. (1996). *Disagreement Strategies in Japanese*. 駒沢女子短期大学研究紀要, 第29号, 97-110.
- [12] 李吉鎔 (2001). 「日・韓両言語における反対意見表明行動の対象研究—談話構造とスキーマを中心として—」 『阪大日本語研究』 13, 19-32.
- [13] _____ (2003). 「韓・日両言語の反対意見表明行動の対照研究: 場の改まり度による表現形式の使い分けを中心に」 『阪大日本語研究』 15, 67-88.
- [14] 生駒知子・志村明彦 (1993). 「英語から日本語へのプラグマティック・トランスファー: 「断り」という発話行為について」 『日本語教育』 79号, 日本語教育学会, 41-52.

- [15] 大津友美 (2001). 「雑談における共感作りのためのコミュニケーション行動—不一致を表明する際の緩和処置について—」 『言語と文化』 2号, 211—222.
- [16] 亀田千里他 (1998). 「高校生の話し合い—「議題の提示」「提案」「反対意見の表明」「説得」場面の分析—」 『JALT日本語教育論集』 3号, 全国語学教育学会日本語教育研究部会.
- [17] 木山幸子 (2005). 「日本語の雑談における不同意の様相—会話教育への示唆—」 『言語情報学研究報告』 6号, 宇佐美まゆみ編, 165-182.
- [18] 白井香織 (2009). 「不同意の間接的発話行為に関する異文化比較研究—日本語とアメリカ英語の場合—」 『千葉商大紀要』 47(1), 87-101.
- [19] ピナンソッティクン・ポラニー(2014). 「日本語熟達度と語用論的能力に関する考察」 『小出記念日本語教育研究会』 22, 5-16.
- [20] _____ (2015). 『タイ語を母語とする日本語学習者の不同意表明に関する語用論的研究』 名古屋大学大学院国際言語文化研究科日本語言語文化専攻博士学位論文.
- [21] 堀田智子・吉本啓 (2012). 「中国人日本語学習者の「不同意」行動—談話の一考察—」 『2012年度日本語認知科学会第29回大会』, 2-14.
- [22] 楊昉 (2009). 「意見の不一致における類型と調整ストラテジー—中国語母語場面と日中接触場面の事例分析—」 『千葉大学人文社会科学研究科研究プロジェクト報告書』 218, 65-85. 千葉大学人文社会科学研究科.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Affiliation: Graduate School of Language and Communication, National Institute of Development Administration

Corresponding e-mail: k_sena@hotmail.com